

STUDIES ABOUT MUSEUMS AND RELICS MADE IN MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'S PERIOD (1920-1938)

The studies about museums and relics that were made before the announcement of republic and during the national contestation years show us that Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the new state, gave great value to the subject obviously. In Turkish Republic History the period known as Atatürk Period- from the foundation of new Turkish State to the death of Atatürk had been the development period of the museums and relics. Studies in this area have been the most important and successful faculty for Turkish Nation to reach modern civilization standards.

Anabtar kelimeler: Mustafa Kemal Atatürk, cumhuriyet, müze, eski eser, arkeoloji, koruma
Key words: Mustafa Kemal Atatürk, republic, museum, relic, archeology, protect

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde müze ve eski eserler konusunda başta Osman Hamdi Bey olmak üzere birçok aydının özel uğraşları olmuştur. Ülkenin içinde bulunduğu olumsuz koşullara rağmen gerek hukuksal düzenlemeler gerekse koruma adına çok önemli çalışmalar yapılmıştır. Müze ve eski eserler konusunda ortaya konan bu çalışmalar yeni kurulacak olan Türk Devleti için de ilham kaynağı olacaktır. Yeni devletin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk daha Milli Mücadele yıllarında çalışmalarına başlanılmasını sağlayarak bu konuya ne denli önem verdiğini açıkça ortaya koymuştur.

İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da açılmasından sonra, 3 Mayıs 1920 tarihinde 11 bakanlıktan oluşan "İcra Vekilleri Heyeti" kurulmuş, bu 11 bakanlıktan birisi de "Maarif Vekilliği" olmuştur. 4 Mayıs 1920'de göreve başlayan bu 11 vekilden birisi olan Sinop Milletvekili Rıza Nur Bey Maarif Vekilliği'ne seçilmiş, çok sınırlı bir kadro ve çok yetersiz bir bütçe ile Milli Mücadele'nin bu ilk çetin günlerinde, Türk kültürüne, sanatına ve tarihine millî bir temel ve ruh kazandırmaya çalışılmıştır.¹

3 Mayıs 1920 tarihinde Maarif Vekili Dr. Rıza Nur'un Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde okuduğu 1920 yılı hükümet programının bir yerinde "...Bizde ruhi milliyi nemalandıracak âsan tarihiye, edebiyeye ve içtimaiyeyi erbabına yazdırmak, âsan atikâi milliyeyi tescil ve muhafaza eylemek² ..." ifadelerine yer verilerek, eski eserlere ve korumacılık

ilkelerine önem verileceği vurgulanmış, sonra da yeni kurulan hükümette Maarif Vekâleti'ne bağlı "Türk Asar-ı Atika Müdürlüğü" kurulmuştur³. 1921 yılında "Türk Asar-ı Atika Müdürlüğü" "Hars Müdürlüğü" adını almış ve Anadolu'nun çeşitli illerinde açılan müzelerin gelişimini, kültür varlığı niteliğindeki her türlü eserin derlenmesini, depolanmasını ve korunmasını sağlamıştır⁴.

Bu müdürlüğün başına getirilen Mübarek Galip Bey sayesinde kültür ve sanat alanında ciddi adımlar atılmıştır. Bu alandaki ilk önemli adım 1921 yılında, yeni devletin ilk müzesi olan Ankara Anadolu Medeniyetler Müzesi'nin kuruluşunun başlatılması olmuştur. Ankara Kalesi'nin Akkale olarak adlandırılan burcunda ilk defa kurulan müze, daha sonra bir "Eti Müzesi" kurma fikrinin Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından telkin edilmesiyle, Anadolu Medeniyetleri Müzesi adını almıştır. 1936–1968 yılları arasında, bugünkü müzeyi oluşturan Mahmut Paşa Bedesteni ve Kurşunlu Han'ın restorasyonu sonrasında Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin kuruluşu tamamlanmış ve son şeklini almıştır⁵.

Mübarek Galip Bey, Kurtuluş Savaşı'nın en sıkıntılı günlerinde vilayetlere gönderilmek üzere 10 maddeden oluşan bir genelge hazırlamış, bu genelge ile taşınır ve taşınmaz eski eserler de dâhil vilayetlerden tam bir kültür envanteri istenmiştir. Bu genelgeyi takip eden günlerde Maarif Vekili İsmail Safa Bey tarafından bir talimat hazırlanmıştır. 5 Kasım 1922 tarih ve 170 sayılı "Müzeler ve Asar-ı Atika Hakkında Talimat" başlıklı bu yazıda, müzeciliğin

* Yrd. Doç. Dr., Ağrı Dağı Üniversitesi Ağrı Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü-Ağrı.

1 F. GERÇEK, *Türk Müzeciliği*, Ankara, 1999, s. 138.

2 TBMM *Zabıt Cerideleri*, Devre I/1. C.1., Ankara, 1959, s. 242.

3 GERÇEK, s. 138.

4 E. YÜCEL, *Türkiye'de Müzecilik*, İstanbul, 1999, s. 67.

5 S. MÜLAYİM, *Cumhuriyetin Kültür ve Sanat Kronolojisi*, Ankara, 1998, s. 50, Komisyon, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi*, Ankara (Tarihiz) s. 7

çalışma prensipleri belirlenerek bir disiplin altına alınmış ve korumacılık ilkeleri ile alınan önlemlere bakış açısı açıkça ortaya konulmuştur⁶. Bu talimat arkeoloji ve etnoloji ile ilgili eserlerin toplanması, envanterlerinin yapılması, yeni müzelerin kurulması gibi kararlarla Türk Arkeolojisi'nin gelişme yollarını da açmıştır⁷. Yeni yönetimin eski eserler ve müzecilikle ilgili ilk yasal düzenlemeleri olarak kabul edilen bu talimatın benzerleri, Cumhuriyetin ilerleyen yıllarında da artarak devam edecektir.

Cumhuriyete kadar önceleri sadece ülkedeki kültür varlıklarını korumak ve bu ülkeye ait birer varlık olduklarını kanıtlamaya çalışma gayretini amaçlayan ideoloji, Cumhuriyetin kurulmasından sonra değişmiştir. Kültürel mirasın korunmasının ve teşhir edilmesinin yanı sıra, eski eserlerin restorasyonlarına da büyük önem verilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Ankara Mebusu Gazi Mustafa Kemal Paşa, 1923 yılında meclisin 1. devre 4. toplantı yılımı açış nutkunda kültür ve sanat konularına ne derece önem verdiğini şu sözleri ile ifade ediyordu: "... Ameli ve şamil bir maarif için hududu vatanın merakizi mühimmesinde asri kütüphaneler, nebatat ve hayvanat bahçeleri, konservatuvarlar, darülmesailer, müzeler ve sanayi-i nefise meşherleri tesisi lâzım olduğu gibi, hihassa şimdiki teşkilatı mülkiyeye nisbetle kaza merkezlerine kadar bütün memlekerin matbaalarla techizi icab etmektedir..."⁸

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Milli Eğitim sorununu incelemek üzere bir Heyet-i İlmiye kurulmasını istemiş, 15 Temmuz 1923'te kurul toplanarak Cumhuriyet döneminin ilk bilim kurulumu oluşturmuştur. "Birinci Heyet-i İlmiye Toplantısı" denilen ve bir ay süre ile çalışan bu heyette üst düzey bürokratlar, bilim adamları, üniversite profesörleri, eğitimciler ve diğer yetkililer bulunmaktaydı. Yaklaşık 40 kişiden oluşan bu heyetin üyeleri arasında, Maarif Vekâleti Hars Müdürü Mübarek Galip Bey de vardı.

Bu heyetin almış olduğu kararlar arasında; Ankara'da milli bir müze ile Etnoğrafya Müzesi'nin kurulması, Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim amaçlı okul müzelerinin kurulması gündeme alınan konular olmuştur⁹.

5 Eylül 1923 tarihinde de İstanbul Mebusu Fethi Bey'in başkanlığında kurulan V. İcra Vekilleri Heyeti'nin Meclis'te okunan programında kültür, eski eserler ve müzeler ile ilgili olarak: "... Milli Hars Teşkilatına ehemmiyeti mahsusa verilecek terbiye ve talimin esası milli harsa ve asri medeniyete müstenid olacak. Maarif Vekâletindeki Hars Müdüriyeti tevsî ve ikmal olunarak muhtelif yerlerde tetkikata başlanılarak, münasip mevkilerde milli müzeler vücuda

getirilecek, milli asarın cem ve teklifine ve milli özel, milli bedayii ve sanayin inkişaf ve tekâmülüne çalışılacaktır. ..."¹⁰ İfadelerine yer verilmiştir. Bu ifadelerden de anlaşılıyor gibi, uygun yerlerde milli müzelerin oluşturulacağı, milli eserlerin toplanmasına ve bir araya getirilmesine çalışılacağı vurgulanmıştır.

Atatürk, kültür varlıklarının bir araya getirilip sergilendiği müzelerimizin çağdaş düzeyde ele alınıp yenilenmesini istiyordu. Cumhuriyetin ilk yıllarında bazı büyük illerimizde "Müze-i Hümayûn Şubeleri" adı altında müze depoları vardı. Bu depolarda çevrede toplanmış eserler yer alıyordu. Sonraki yıllarda müze müdürlüklerine dönüştürülecek olan bu depolar yavaş yavaş artmaya başlamış ve halka açılmıştır¹¹.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 yılında halifelik kaldırılmıştır. 3 Mart 1924 tarih ve 341 sayılı kanunun 9. maddesindeki "Mülga padişahlık sarayları, kâsırları ve emakin-i sairesi dâhilindeki mefruşat, takımlar, tablolar asar-ı nefise ve sair bilumum emval-i menkule millete intikal etmiştir" bükümü uyarınca, 3 Nisan 1924 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Topkapı Sarayı, müze haline getirilmiş ve bu müze ile 1913 yılında kurulan Evkaf Müzesi, 1924 yılında İstanbul Asar-ı Atika Müzeleri Müdürlüğü emrine verilmiştir¹².

3 Mart 1924 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde "Şer'iye ve Evkaf Vekaleti'nin Kaldırılmasına Dair Kanun" kabul edilmiş ve bu kanuna göre "Evkaf, millet işleri gerçek çıkarmaya uygun bir şekilde çözümlenmek üzere, bir genel müdürlük halinde şimdilik vekalet verilmiştir" hükmü yer almıştır. Bu kanunla tüm vakıf eserlerinin bağlı bulunduğu Vakıflar Genel Müdürlüğü, başbakanlığa bağlı olarak kurulmuş ve Türk-İslam eserlerinin bakım ve onarım Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bırakılmıştır¹³.

18 Ocak 1925'te Topkapı Sarayı, Müzeler İdaresi'ne; Dolmabahçe ve Beylerbeyi sarayları "Milli Saraylar" adıyla kurulacak yeni müdürlüğe bağlanmıştır¹⁴.

Milli kültürümüzün korunmasında ve müzelerin yaygınlaşmasında çok önemli katkısı olan Hars Müdürlüğü, 21 Aralık 1925'te Müzeler, Kütüphaneler ve Güzel Sanatlar şubelerine ayrılmıştır. Bu üç birim, 1940'lı yıllarda genel müdürlük haline gelecek ve daha sonra kurulacak olan Kültür Bakanlığının temelini oluşturacaktır¹⁵.

Müzelerimizin zenginleştirilmesi için atılan bir diğer önemli adım da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 30 Kasım 1925 tarihinde "Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılmasına Dair Kanun"u kabul etmesi olmuştur¹⁶.

6 R.O. ARIK, *Türk Müzeciliğine Bir Bakış*, İstanbul, 1953, s. 43. MÜLAYİM, s. 52.

7 M. SEYİRCİ, *Atatürk ve Çağdaş Müzeciliğimiz*, Afyon, 1981, s. 14.

8 GERÇEK, s. 144.

9 GERÇEK, s. 144-145.

10 **TBMM Zabıt Cerideleri**, Devre II/1, C.1, Ankara, 1959, s. 423.

11 YÜCEL, s. 68.

12 MÜLAYİM, s. 59.

13 GERÇEK, s. 147.

14 MÜLAYİM, s. 63.

15 GERÇEK, s. 147.

16 H. EROĞLU, *Türk İnkılap Tarihi*, İstanbul, 1982, s. 323.

Bu kanunun yürürlüğe girmesi ile türbe ve tekelerdeki tarihi ve müzelik bir kısım eşya Ankara'da toplanmış, daha sonra Ankara Etnografya Müzesi'ne konulmuştur. 16 Eylül 1925 tarihinde de bu eserlerin müzelerce incelenmesi ve defterlere kaydedilerek müzelere nakledilmesi, İcra Vekilleri Heyeti'nin toplantısında kabul edilmiştir¹⁷. Daha sonraki dönemlerde tekke, türbe ve zaviyeler ile buralardaki eşya hakkında ne gibi işlemler yapılacağı konusunda çok sayıda genelge yayınlanmıştır.

30 Kasım 1925 tarih ve 677 sayılı kanun doğrultusunda Türkiye'deki bütün dergâhlar kapatılıp, içerisindeki eserler müzelere kaldırılırken, Atatürk daha önce incelediği Konya Dergâhı'nın kapatılmayarak içerisindeki eşyalarla birlikte müze olarak düzenlenmesini istemiştir. Daha sonra 6 Nisan 1926'da Bakanlar Kurulu kararı ile Mevlana Dergâhı'nın müze olarak açılması kararlaştırılmış ve 1927 yılında "Konya Asar-ı Atika Müzesi" adıyla ziyarete açılmıştır¹⁸.

1926 yılında Evkaf-ı İslamiye Müzesi, Vakıflardan ayrılmış Maarif Vekâleti'ne devredilerek "Türk ve İslam Eserleri Müzesi" adını almıştır. Bu müze, 1983 yılına kadar Süleymaniye İmareti'nde ziyarete açık tutulmuştur¹⁹.

Mustafa Kemal Atatürk, 8 Eylül 1929 günü Ayasofya Camisini ziyaret etmiş ve Kayyum Mehmet Efendi'den bilgi almıştır. Bu ziyareti sırasında özellikle Osmanlı döneminde yapılmış olan yapılar üzerinde durmuştur²⁰.

12 Nisan 1931'de tarih alanında araştırma ve inceleme yapmak üzere "Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti" kurulmuştur. Cemiyet, 1935 yılında Türk Tarih Kurumu adını alacaktır. Mustafa Kemal Atatürk, birinci Türk Tarih Kurumu kongresinde Türkiye'de milli kazılar yapılmasını istemiş ve bu amaçla arkeoloji öğrenini yapmak üzere Avrupa'ya öğrenciler gönderilmiştir. Atatürk, "Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür" sözü ile kültür varlıklarının korunduğu müzelerle verdiği önemi bir kez daha belirtmiştir²¹.

Cumhuriyet döneminde ülkemizdeki müzelerin ve müzeciliğin gelişmesine, yeniden yapılanmasına ve zenginleştirilmesine katkıda bulunan kuruluşlardan biri de Halkevleridir. Mustafa Kemal ATATÜRK'ün büyük gayretleri ile 19 Şubat 1932 tarihinde kurulan Halkevlerinin faaliyet kollarından birisi de müzeler ve sergiler şubesi olmuştur²².

1922 yılında Maarif Vekâletine bağlı olarak kurulan Hars Müdürlüğü, 1933 yılında "Müzeler Müdürlüğü" adını almıştır²³.

Mustafa Kemal Atatürk 22 Mart 1933 yılında çıktığı bir yurt gezisi sırasında Konya'daki Selçuklu anıtlarını gezmiş, bunlardan bazılarının hemen onarılması gerektiğini düşündüğünden "Acele ve Önemlidir" kaydı ile Başbakan İsmet İnönü'ye bir telgraf çekmiştir. Atatürk'ün müze ve eski eserlere gösterdiği bu sıcak ve içtenlik dolu telgrafın hemen ardından, başta Konya olmak üzere memleketin çeşitli yerlerindeki anıtların onarımlarına başlanmıştır²⁴.

Cumhuriyetin 10. yıldönümü olan 1933 yılında, Atatürk'ün talimatıyla ilk milli kazılara başlanmıştır. Cumhuriyet döneminin ilk kazısı olan Gazi Orman Çiftliği'ndeki Frig tümülüsünün kazılmasından sonra Ahlatlıbel, Alacahöyük, Pazarlı, Güllüdağ kazıları ile devam edilmiştir. Atatürk, 5 Mayıs 1933 tarihinde bir heyetle Hamit Zübeyir Koşay'ın yürüttüğü Ahlatlıbel kazı yerinde incelemeler yapmıştır. Daha sonra bu kazı yerine tek başına başka bir ziyarette daha bulunmuştur²⁵.

Atatürk'ün ziyaret ettiği kazı alanlarından birisi de Efes olmuştur. 9 Şubat 1934 yılında Söke Türk Ocağı'nı açmak üzere Söke'ye geldiğinde Efes'e uğramış ve birkaç saat orada kalmıştır²⁶. Aynı yıl 13 Nisan'da da Bergama kazı alanını gezmiştir²⁷.

Türk Tarih Kurumu ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın işbirliği sonucunda arkeolojik çalışmalar gün geçtikçe artmıştır. Atatürk dikkatle izlediği, sürekli teşvik ettiği bu kazılar nedeniyle, Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden: "Yurt içindeki kazılar ve ortaya çıkarılan eserler bütün ilim dünyasına kültürel vazifesini ifaya başlamıştır." diyerek bu konuları müjdeleyen bir haber vermiştir²⁸.

Daha önce de ziyaret edip hakkında malumat aldığı Ayasofya'nın bir müzeye dönüştürülmesi Atatürk'ün düşünceleri arasındaydı. Nitekim Bakanlar Kurulu'nun 24 Kasım 1934 günlü kararı ile Ayasofya da anıt-müze olarak Türk müzeleri arasına katılmıştır. Bundan sonra Ayasofya'nın acil onarımları yapılmış, bahçe düzenlemesi tamamlandıktan sonra 1 Şubat 1935'te ziyarete açılmıştır. Atatürk, 6 Şubat 1935 günü Ayasofya'ya gelerek yapılan inceleme, Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün avluda yapmaktaki olduğu, birinci ve ikinci Ayasofyaların temel arama çalışmalarını gözlemiştir²⁹.

Müzecilik tarihimizde, müzeler teşkilatının, ayrı bir kurum olarak resmen tescil edildiği ilk yasal düzenleme "Müze ve Rasathane Teşkilatı Hakkındaki Kanun"dur. 23 Haziran 1934 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen bu kanunla, müzeler örgütü ayrı özel bir statüye kavuşmuştur³⁰.

17 GERÇEK, s. 146-147.

18 M. ÖNDER, "Mevlana Müzesi", **Türkiyemiz**, S.11, İstanbul, 1973, s. 46-50.

19 C.E. ARSEVEN, "Müze" mad., **Sanat Ansiklopedisi**, C.3, İstanbul, 1983, s.1490; MÜLAYİM, s. 71-77

20 M. ÖNDER, "Atatürk ve Müzeler", **Müze**, S.2-3, Ankara, 1990, s. 12.

21 YÜCEL, s. 71.

22 GERÇEK, s. 157.

23 MÜLAYİM, s. 103.

24 MÜLAYİM, s. 99-100; YÜCEL, s. 70-71.

25 GERÇEK, s. 156.

26 ÖNDER, Atatürk, s. 14.

27 MÜLAYİM, s. 106.

28 YÜCEL, s. 81.

29 E. YÜCEL, "Belgelerin Işığında Ayasofya'nın Müze Oluşu ile İlgili Gerçekler", **Türk Dünyası Araştırmaları**, S.78, İstanbul, 1992, s. 183-222

30 GERÇEK, s. 169.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, prensip olarak kabul edilmiş eski eserlerin korunması hususundaki kararlılık, zaman zaman devletin en üst düzeyindeki yöneticiler tarafından da titizlikle takip edilmiştir. Başvekil İsmet İnönü tarafından başta Maarif Vekâleti olmak üzere tüm valiliklere gönderilmek üzere, 31 Ocak 1934 tarihinde bir genelge yayınlanmıştır. Bu genelgede eski eserlerin korunması bilincinin halka aşılması, tabiat ve insan tahribatlarına karşı korunması için bazı tedbirlerin alınması öngörülmüştür. 1935 ve 1936 yıllarında da benzer konularda başka genelgeler de yayınlanmıştır³¹.

10 Haziran 1935 tarih ve 2773 sayılı kanunla Müzeler Müdürlüğü'nün adı "Öntükler ve Müzeler Direktörlüğü" olarak değiştirilmiştir³². Bu kurum daha sonra 1944 yılında "Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü" adı altında bir genel müdürlüğe dönüştürülecektir.

27 Eylül 1935 tarihinde ülkemizdeki eski eserlere sahip çıkılması, korunması ve sevdirmesi amacıyla, Maarif Vekâletince okullara bir talimat gönderilmiştir. "Öğretmenlerimizin Tarihsel Eserleri Toplanmaları Hakkında Talimat"ta, öğretmenlerin buldukları yerlerde tesadüf edecekleri veya talebeleri vasıtasıyla toplayacakları tarihi eserlerin okulların bir köşesinde toplanması ve yapılacak bir listenin bakanlığa gönderilmesi istenmiştir³³. Bu tür talimatlar zaman içerisinde etkisini göstermiş, yurdun her tarafında küçük müzeler meydana gelmiş ve birçok müzenin çekirdeği oluşturulmuştur.

Cumhuriyetten sonra kurulan ve Türk müzeciliğinin ve arkeolojisinin gelişmesini sağlayan kurumlardan birisi de Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi olmuştur. Bu fakülte Atatürk'ün istekleri doğrultusunda, Maarif Vekili Saffet Arıkan zamanında yapılmış ve Maarif Vekâletine bağlı olarak 9 Ocak 1936'da bizzat Atatürk'ün katıldığı bir törenle hizmete açılmıştır. Arkeoloji, Prehistorya, Antropoloji, Sanat Tarihi, Sümeroloji, Hitoloji gibi müzecilik uzmanlık dallarında da eğitim veren bu fakülte, Türkiye'deki müzelerle birçok eleman kazandırmıştır³⁴.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk müzeciliğine en büyük katkılardan birisi de Türkiye'de ilk resim ve heykel müzesini açmaktır. Tanzimat'tan beri, Türkiye'de resim yapılmakta, ancak bu alanda müzelerin bulunmaması, ressamlarımızın ve eserlerinin tanınmasına ve değerlendirilmesine imkân vermiyordu. Atatürk'ün emri üzerine bir odasında ikamet ettiği ve o odasında öldüğü Dolmabahçe Sarayı Velihaht Dairesi yapılan düzenleme ile, 20 Eylül 1937 tarihinde "Resim ve Heykel Müzesi" olarak açılmıştır³⁵. Yüzyıllık sanatımızın en seçkin eserleri

bir bir toplanarak Dolmabahçe Sarayı'na getirilmiş, eski ve yeni eserler bir arada teşhir edilmiştir. Eski konakların çatı katlarında ve resmi dairelerin depolarında çürümeye yüz tutmuş nice eser, gün ışığına çıkarılmıştır. Atatürk, böylece sanata toplumun yollarını açmıştır³⁶. Müze bahçesine açılan kapının caddeye bakan alnlığındaki mermer levha üzerinde: "Resim ve Heykel Müzesi Atatürk'ün emriyle 1937'de tesisi edilmiştir" yazılıdır. Altın yıldızlı varakla, kabartma işlenen yazı, İ. Hakkı Altunbezer tarafından hakkedilmiştir³⁷.

Mustafa Kemal Atatürk döneminde müzecilik ve eski eserler konusunda yapılan bütün bu çalışmaların yanında, müzelerin hukuki sorunlarını çözümlenebilmek için de bazı kararname ve talimatnameler çıkarılmıştır. Öncelikle, "Asar-ı Atika Encümeninin Teşkilat ve Vazifelerine Dair Kararname" (1924), "Kıymetli Eserlerin Harice İhracının Menine Dair Kararname" (1925), "Müze ve Rasathane Kanunu" (1934) yürürlüğe konmuştur. Bunları "Antikacıların Şartlara Tabi Olacağı Tamim" (1931), "Abidelerin Tesciline Dair Tamim" (1931), "Eski Eserlerin Muhafaza ve Belediye Hususi İdarelerce Asar-ı Atika İçin Muallimlere Düşen Vazife Hakkında Tamim" (1934), "Höyüklerde Bulunan Çanak Çömlekler Hakkında Tamim" (1934) tamamlamıştır³⁸.

Türkiye'de arkeolojik araştırma ve kazı yapmak isteyen yabancılarla ilgili olarak daha önce yapılan yanlışlıkların yenilenmemesi için, "Komiserler Talimatnamesi" ile "Asar-ı Atika Arayanlara Verilen Ruhsatname Esasları" gibi hukuki kararname ve talimatnamelerle sorunlar çözümlenmeye çalışılmıştır. Böylece yabancı kazıların başında bulunacak kazı komiserlerinin denetimi sağlanmış, yurt dışına eser kaçırmaları bir dereceye kadar önlenmiştir³⁹.

Ülkemizde müzeler ve eski eserler konusunda henüz cumhuriyet ilan edilmeden, daha Milli Mücadele yıllarında çalışmaya başlanması yeni devletin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ün bu konuya ne denli önem verdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Atatürk dönemi dediğimiz, yeni Türk Devleti'nin kuruluşundan Atatürk'ün ölümüne kadar olan dönem, müzecilik ve eski eserlerin kendini bulma ve kalkınma dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde, Türk Milletinin insanı ve medeni hayatını kalkındırma müzeciliği geliştirme ve eski eserleri koruma adeta bir parola olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün büyük gayretleri ile bu alanda ortaya koyulan çalışmalar, Türk Milletinin çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmasına hizmet eden en başarılı vasıtalarından biri olmuştur.

31 GERÇEK, s. 160-161

32 MÜLAYİM, s. 114

33 GERÇEK, s. 172.

34 ARK, s. 32.

35 S. TANSUĞ, *Çağdaş Türk Sanatı*, İstanbul, 1996, s. 194

36 EROĞLU, s. 319-320.

37 MÜLAYİM, s. 123

38 Eski eser kanunları hakkında geniş bilgi için bkz. E.B. ŞAPOLYO, *Müzeler Tarihi*, İstanbul, 1936. K. SU, *Osman Hamdi Bey'e Kadar Türk Müzesi*, İstanbul, 1965. F. AKOZAN, *Türkiye'de Tarihi Anıtlar Teşkilatı ve Kanunları*, İstanbul, 1977.; O. AYTIĞIN, *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Eski Eserler Kanunu* (Yayınlanmamış Doktora Seminer Çalışması), Van, 1995.

39 YÜCEL, Türkiye'de, s. 84.

KAYNAKLAR:

- AKOZAN, Feridun, **Türkiye'de Tarihi Anıtlar Teşkilatı ve Kanunlar**, İstanbul, 1977.
- ARIK, Rüçhan Oğuz, **Türk Müzeciliğine Bir Bakış**, İstanbul, 1953.
- ARSEVEN, Celal Esat, "Müze" mad., **Sanat Ansiklopedisi**, C.3, İstanbul, 1983, s.1490.
- AYTEKİN, Osman, **Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Eski Eserler Kanunu** (Yayınlanmamış Doktora Seminer Çalışması), Van, 1995.
- EROĞLU, Hamza, **Türk İnkılâp Tarihi**, İstanbul, 1982.
- GERÇEK, Ferruh, **Türk Müzeciliği**, Ankara, 1999.
- Komisyon, **Anadolu Medeniyetleri Müzesi**, Ankara (Tarihsiz).
- MÜLAYİM, Selçuk, **Cumhuriyetin Kültür ve Sanat Kronolojisi**, Ankara, 1998.
- ÖNDER, Mehmet, "Atatürk ve Müzeler", **Müze**, S.2-3, Ankara, 1990, s. 12.
- ÖNDER, Mehmet, "Mevlana Müzesi", **Türkiyemiz**, S.11, İstanbul, 1973.
- SEYİRCİ, Musa, **Atatürk ve Çağdaş Müzeciliğimiz**, Afyon, 1981.
- SU, Kamil, **Osman Hamdi Bey'e Kadar Türk Müzesi**, İstanbul, 1965.
- ŞAPOLYO, E. Behnan, **Müzeler Tarihi**, İstanbul, 1936.
- TANSUĞ, Sezer, **Çağdaş Türk Sanatı**, İstanbul, 1996.
- TBMM Zabıt Cerideleri**, Devre I/1, C.1., Ankara, 1959.
- TBMM Zabıt Cerideleri**, Devre II/1, C.1., Ankara, 1959.
- YÜCEL, Erdem, "Belgelerin Işığında Ayasofya'nın Müze Oluşu İle İlgili Gerçekler", **Türk Dünyası Araştırmaları**, S.78, İstanbul, 1992, s. 183-222.
- YÜCEL, Erdem, **Türkiye'de Müzecilik**, İstanbul, 1999.